

В Съединените американски щати, в петмилионния Детройт, живее и работи нашият сънародник доктор Иван Гаджев. Той е роден през 1937 година в гр. Гоце Делчев. След като отбива воинския си дълг в Трудови войски, завършва висшето си образование по специалността ветеринарна медицина и работи като ветеринарен лекар в родния си край. През 1967 година емигрира от България по политически причини и се установява в САЩ, където скоро открива собствена ветеринарна клиника.

И далече от родината, доктор Гаджев си остава завинаги свързан с възделенията на своя народ. Здравно свързани с България са и съпругата му Флоренс – дъщеря на българи от Охридско, и дъщеря му Катерина, студентка по журналистика в престижен американски университет, и останалите му деца – Илия, Тодор, Христофор и Мария. В техния дом се говори на български и с подчертана обич към Стария край, към България.

Онова обаче, което най-силно отличава доктор Иван Гаджев сред стохилдната българска емиграция в Америка, е неговата активна обществена дейност за защита на българските национални интереси и най-вече за разобличаване на фалшификациите на белградските и скопските емисари по македонския въпрос. За тази цел със собствени средства и с огромни усилия през 1976 година доктор Гаджев създава в Детройт известния вече на нашата общественост Македоно-български научен институт „Св. Климент Охридски“. Същият разполага с голяма библиотека с научна литература, най-вече по проблемите на българската история, както и с огромен архив, съдържащ стотици хиляди автентични документи за борбите на българите в Македония и за живота на българската емиграция в Америка. С досегашната си дейност институтът вече се е утвърдил като уважавана научна институция, еднакво полезна и на многобройната българска емиграция, и на учените-българисти в САЩ. С усилията на доктор Гаджев досега в института са издадени четири интересни книги за нашата история, които се посрещат с подчертан интерес и у нас, и в Америка.

Нашият сътрудник ИВАН МАРКОВ, който на два пъти, през 1983 и 1992 година бе в САЩ, за да обработи и организира фондове на библиотеката и архива на Македоно-българския научен институт „Св. Климент Охридски“, разговаря наскоро с доктор Гаджев, който бе дошъл в родния си град, за да се види с майка си.

– Господни Гаджев, вие сте в Америка повече от двадесет години – време достатъчно, за да можете да направите паралели за приликите между българското и американското общество, между българите и американците?

– Струва ми се, че този въпрос е много голям. В исторически аспект например разликата между българите и американците се заключава в повече от хиляда години. Защото американската история е само на двеста, а българската – на повече от хиляда и триста години! Изминалите пет века под турско робство, а и годините на комунистическата диктатура са

дали своето отражение върху психиката на българина, върху неговия манталитет. Тези поражения проличават особено силно, когато българинът се озове сам в далечна Америка. Тук той трябва да започне своя живот наистина от „нула“, като мъчително се приспособява към американския начин на работа и най-вече към американския начин на мислене.

– Как оценявате шансовете на новата вълна от български емигранти, която идва в Америка сега?

– Повечето от тези хора са с добро образование и професионална подготовка. Бедата е, че почти всички идват тук с паспорти на туристи, което не им позволява да получат американско гражданство и подходяща работа. Много ми се иска в бъдеще да се намерят пътища за идване на наши емигранти по редовен път, за да може да се освежи съставът на позастаряващата българска емиграция в Америка.

– Знам, че отдавна работите върху една книга за историята на българската емиграция в САЩ. Какво бихте разказали за непосредствените си творчески планове?

– Моите творчески планове, както ги наричат вие, са свързани с усилията да се разобличават фалшификациите на българската история и в частност на историята на българите в Македония и на българската емиграция в Америка, която в по-голямата си част идва тук също от Македония. В автентичните материали, които съм събирал в архива си, всеки непредубеден читател ще види, че тези хора идват от Македония с ясно българско национално съзнание. Те изграждат тук свои български черкви, откриват български училища, издават български вестници. На своите сбирки и празници те пеят българския национален химн „Шуми Марица“ и развяват българския трицвет, американците ги уважават като българи.

След последната световна война тези хора са подложени на масирани манипулации, най-вече от централите на Белград и на неговите слуги в Скопие, които се възползват от престъпната незаинтересованост и пасивност на българските правителства и внушават на нашенци някакво чуждо, небъл-

гарско национално съзнание. За съжаление тези опити понякога дават печални резултати. Защото по чисто сантиментални подбуди и тук някои българи са готови да се нарекат македонци. Ако аз самият се ръководя от такива сантиментални съображения, в сравнение с тях би трябвало да се считам за „сврѣхмакедонец“. Не само защото съм роден в географската област Македония. Моят баща, народният учител Илия Гаджев, беше активист на ВМРО и даде много от силите си за решаването на македонския въпрос. За благодарност през септември 1944 година комунистите го арестуваха и убиха без съд и присъда и ние досега не знаем къде му е гробът. Покъсно, пак българи, отнеха родния ни дом в Гоце Делчев, пак българи вгорчаваха моя живот и живота на старата ми майка. Но всичко това не ме е отчуждило от българския корен, не ме е направило „македонец“. Независимо от всичките разочарования, аз не мога да бъда друг, защото съм се родил българин, защото българи са и баща ми и майка ми, и дядо ми и баба ми, и всичките ми роднини и земляци. Човек просто не може да избира своята националност, колкото и неприятно да е това за някои родоотстъпници и нихилисти. Човекът е такъв, какъвто се е родил! Още по-ненормален е стремежът на някои да променят националното си самосъзнание по чисто политически или по комерчески съображения. Такива хора нашият народ справедливо нарича продажници. Разбира се, най-печално е, че редица български правителства и в миналото, и сега нямат ясна политика по националния въпрос и не защитават категорично правата на българите и у нас, и зад българските граници.

– Как оценявате факта, че България върва призова независимостта на Република Македония? Считате ли, че в акта на това признаване имаше нещо, което може да предизвика непредвидени усложнения в бъдеще?

– Определено считам, че такива усложнения трябва да се очакват! Сигурен съм, че именно поради такива опасения политиките в Гърция предприеха такава активна дипломатическа дейност по македонската независимост. Те не

Д-р Иван Гаджев (в средата) в своя дом в Детройт. Вляво от него е Иван Марков.

искат да признаят името Македония не просто поради някакви сантиментални подбуди, а защото се опасяват, че признаването на новата държава ще предизвика познатите апетити към Егейска Македония. За съжаление, това не можаха да разберат българските политици, които трябваше да искат пълни гаранции за правата на българите във Вардарска Македония. Уверен съм, че е наложително да се иска от Скопие да признае правото на самоопределение на всички българи в Македония, да осигури правото им на българско училище и църква, на българско радио и телевизия, на български вестници и списания. Знаем с каква жестокост тези права на българите в Македония са преследвани през последните десетилетия. Знаем и това, че и днес хората там са притискани и се страхуват да говорят за правата си.

— Как според вас може да се работи за възраждането на българския национален дух там?

— Наистина на българското национално съзнание там са нанесени сериозни поражения, но то не е мъртво, то е живо! Насилията на сърбите и на техните „македонски“ емисари продължават десетилетия наред, та и сега там нищо съществено не се е променило. Но националното съзнание не може да бъде унищожено лесно, дори и с насилия като сръбските! Затова сега трябва да искаме за тези хора права и свободи, които да им дадат сигурност и спокойствие да бъдат такива, каквито са наистина — българи!

— Какви са впечатленията ви от България и от родния край? И какво ще разкажете на вашите близки и приятели в Америка за последното си гостуване в България?

— Вярвам, че България трудно, но сигурно върви към демокрацията и просперитета. Затова сигурно ще разказвам на близките си в Америка много хубави неща

за моята Стара родина. Но сигурно няма да премълча и за политическите скандали и за празнодумството, които наблюдавах по телевизионния екран у нас. Сега повече отвсякога е нужно в България не да се политиканствува, а да се работи сериозно и професионално, за да бъде изведена страната от кризата и да бъде приобщена към свободните народи.

— И накрая, какво ще пожелаете на читателите на вестник „СВ Дневник“?

— Разбира се, на първо място добро здраве и кураж в тези трудни дни! Търпение и разум в процеса на демократизация и работа, работа и пак работа! Да се отърсят от апатията и безразличието и лично да участвуват в промените на обществото с разбирането, че от тези промени зависи и личната им съдба, и съдбата на страната! И разбира се, не на последно място, да пазят своето българско име и българското национално достойнство! Защото преди да влезнем в европейската общност на народите, трябва да бъдем добри българи!

— Благодаря ви за вашата отзивчивост.

Иван МАРКОВ

ИВАН ПЕТРОВ МАРКОВ

ул. „Звънчарска“ 15
гр. Гоце Делчев, 2900